

Politsei- ja Piirivalveamet

Korruptsiooni riskist ja selle maandamisest tervishoius

VARDO SCHNEIDER
ERIASJADE UURIJA

Ülevaade

- ❖ Kuidas ametiisikuna tegutsemist ära tunda (ametiseisund, avalik ülesanne)
- ❖ Mõningaid kohtulahendeid ja näiteid
- ❖ Natuke toimingupiirangust ja riigihangetest
- ❖ Kingitus vs. viisakusavaldus
- ❖ Ohumärgid
- ❖ Ennetus

Sissejuhatuseks

Miks on korruptsioon suurema tähelepanu all?

Korruptsioon on ametiseisundist tuleneva võimu väärkasutamine erahuvides avalike huvide arvelt.

Tulem: korruptiivse tulu saamine ja avalike huvide kahjustamine.

Politsei- ja Piirivalveamet

Korruptsioonisüüteod

KURITEOD:

omastamine; usalduse kuritarvitamine; altkäemaksu võtmine, vahendamine, andmine; mõjuvõimuga kauplemine; ametialane võltsimine ja võltsitud dokumendi kasutamine; riigihangete teostamise nõuete rikkumine; toimingupiirangu rikkumine suures ulatuses

VÄÄRTEOD :

toimingupiirangu rikkumine; ametiseisundi, avaliku vahendi, mõju või siseteabe korruptiivne kasutamine; korruptiivse tulu saamisega seotud teatamise ja üleandmise kohustuse rikkumine

Ametiisiku mõiste

- ◆ Ametiisik on füüsiline isik, kellel on **avaliku ülesande täitmiseks** ametiseisund sõltumata sellest, kas ta täidab talle pandud ülesandeid alaliselt või ajutiselt, tasu eest või tasuta, teenistuses olles või vabakutselisena või lepingu, nimetamise või valimise aluse

Avaliku ülesande täitmine

- ◆ Avaliku ülesande mõistet seaduses defineeritud ei ole.
- ◆ Tegemist on määratlemata õigusmõistega.
- ◆ Jäetud kohtupraktika kujundada
- ◆ Isiku tegevus peab olema orienteeritud avalikele huvidele.
- ◆ Mitte ainult individuaalhuvide edendamine.

Avaliku ülesande täitmine

- ◆ Avaliku ülesande täitmine võib toimuda **ka eraõigusliku isiku** poolt –
 - 1) haldusakti või
 - 2) lepingu alusel eraõiguslikule isikule delegeerimise alusel;
 - 3) samuti võidakse luua avaliku ülesande täitmiseks eraõiguslik isik või
 - 4) avalikud ettevõtjad konkurentsiseaduse tähenduses.

Millistel juhtudel saab arsti käsitada kutsealases töös ametiisikuna?

- on tegevusi, kus saab otseselt väita, et arst on ametiisikuks (töövõimetuslehtede väljastamine, Kaitseressursside Ameti arstlik komisjon, Sotsiaalkindlustusameti ekspertarst).
- on tegevusi, kus see on tuletatav (püsiva töövõimetus tuvastamise dokumenteerimine, retsepti väljastamine, uuringutele saatmine, korrakaitsealises tegevuses).
- on tegevusi, kus avalike ülesannete täitmine ei ole enam nii selgelt piiritletav erasfäärist (isiku tervises seisundi dokumenteerimine, ravijärjekorda panek).

Seega ...

Ametialane korruptsioon ei pruugi toimuda ainult riigiasutus, kohalikus omavalitsuses või avalik õigusliku juriidilise isikus.

See võib vastavate avalike ülesannete täitmisel seisneda ka eraõiguslikus juriidilise või ka füüsilise isiku tegevuses ja seda isegi mingi üksiku esmapilgul tühise toimingu näol.

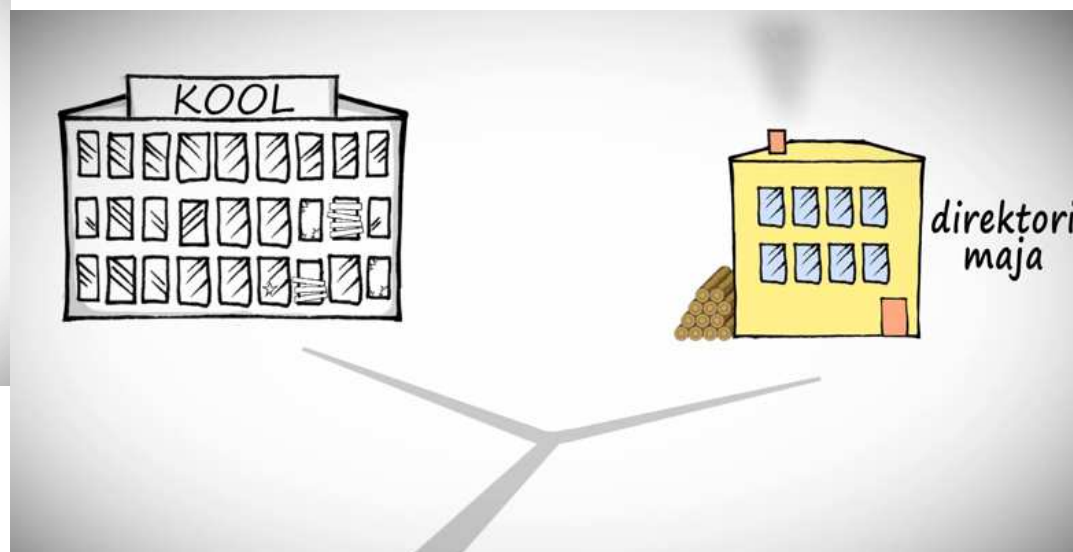
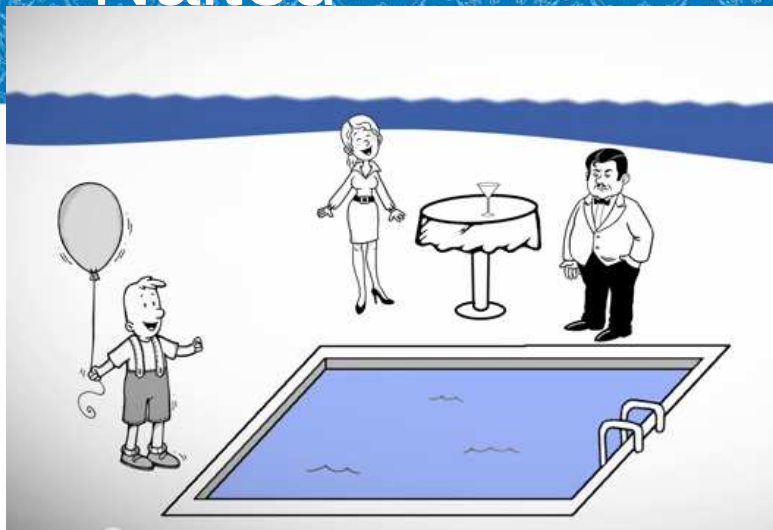
Mõningad kohtulahendid

- ♦ RKKKo 22.02.2016, 3-1-1-109-15 – kirurg koostas (võltsis) teisele isikule kohtuistungilt eemale hoidmiseks põhjendamatuid tervisetõendeid.
- ♦ Pärnu Maakohtu 25.11.2015 otsus asjas 1-15-9875 – ortopeed võltsis nii retsepte kui töövõimetuslehti, kelmitises, võttis altkäemaksu jne.
- ♦ Harju Maakohtu 11.06.2014 otsus asjas 1-14-4010 – psühhiaater koos teise isikuga koostasid (võltsisid) müüsid narkootiliste ainete retsepte (valdavalt soomlastele).
- ♦ Viru Maakohtu 03.09.2013 otsus asjas 1-13-7797 – kus hambaarst võltsis teiste isikute nimel dokumente ja kelmitises Haigekassat, et saada hambaproteeside hüvitist.
- ♦ Tartu Maakohtu 24.05.2005 otsus asjas 1-697/04 - kus haigla vanemarst ja Kaitseressursside Ameti arstliku komisjoni esimees mõisteti süüdi selles, et vabastas poisse altkäemaksu eest kaitseväeteenistusest ja võltsis selleks ka arstitõendeid.

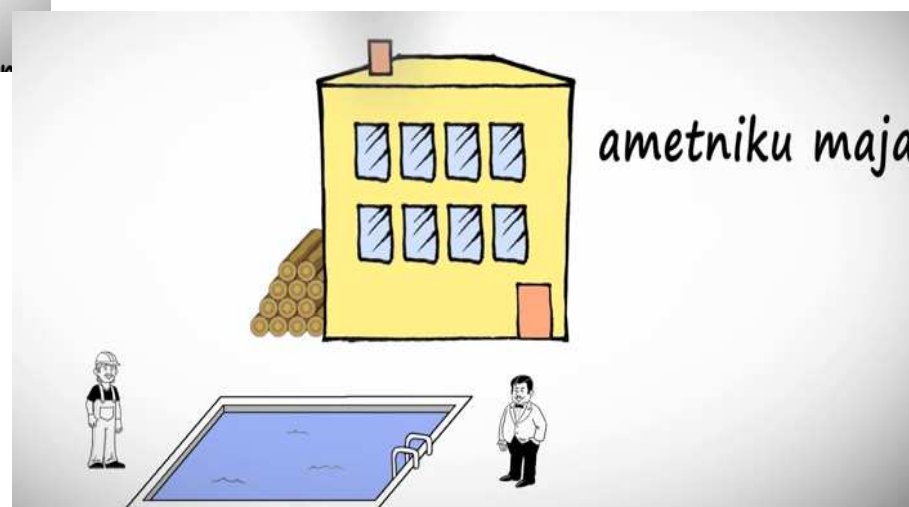

Näited

Politsei- ja Piirivalveamet

Veel näiteid

Politsei- ja Piirivalveamet

Ametiisikust tubli töötaja

Ehituslubadega tegelev ametnik

- Kahtlustuse järgi andis kodanik tema korteri ehitusloa taotlust menetlevale ametnikule kommikarbi ja sinna vahele pandud 50 eurose rahatähe vastutasuna selle eest, et ametnik menetleks kodaniku esitatud ehitusloa taotlust viivitusteta ning valmistaks ette ehitusloa väljastamise.
- Ametnik käitus õigesti ja andis juhtunust politseile teada, mille põhjal alustati kriminaalmenetlust.
- Ametnikud ei tohi oma tööülesandeid täites kodanikelt hüvesid küsida ega vastu võtta, samamoodi ei tohi kodanikud ametnikele hüvesid lubada või anda. Seejuures pole oluline „kingituse“ väärtus ega see, kas ametnik oodatud vastuteene osutab või mitte.

Toimingupiirangust lähemalt

- ♦ Ametiisikul on keelatud toimingu või otsuse tegemine:
 - 1) enda või temaga seotud isiku suhtes;
 - 2) kui see on seotud ametiisiku või temaga seotud isiku majandusliku või muu huviga,
 - 3) ametiisik on teadlik korruptsiooniohust.
- ♦ Ametiisikul keelatud anda oma alluvale ülesandeks teha toimingut või otsust tema asemel.

Millele tähelepanu pöörata

Ametiisiku tunnused ilmnevad tegevuses, kus ...

... tervishoiuteenust osutava asutuse töötaja
(sealjuures ka arst oma kutsealases töös) **teeb
toimingu või otsuse**, millest on ühe osapoolena
seotud, sõltuv või võib muutuda sõltuvaks ka
riigiasutuse või avalik-õiguslike juriidilise isiku tegevus.

Tähelepanu pöörata – otsuse või toimingu tegemisel

- ◆ Haigekassa rahastusega kaetud või osaliselt kaetud tegevused.
- ◆ Seaduse alusel tagatud hüvitised.
- ◆ Ostuprotsessides osalemine
 - ◆ hangete ettevalmistamine
 - ◆ hankekomisjoni töös osalemine
 - ◆ lepingute, arvete kooskõlastamine/kinnitamine

RH rikkumise tunnused

- ◆ Pakkujate ebavõrdne kohtlemine – teavituskohustuste rikkumine, hankedokumentide muutmine hankemenetluse ajal, eelinfo jagamine, pakkuja kõrvaldamine otsitud põhjustel
- ◆ Pakkumuste esitamise tähtajal ei toimu pakkumuste avamist
- ◆ Peale pakkumuse esitamist, kuid enne lepingu sõlmimist, oluliste hanketingimuste muutmine (tähtaeg, mahud, materjalid), mis teeb võitjale hanke odavamaks või annab lisatulu
- ◆ Hankelepingu täitmise üle teadlikult nõrk järelevalve, mis annab lepingupartnerile kulude kokkuhoiu

RH rikkumise tunnused

- ◆ Kvalifitseerimis- ja pädevustingimused diskrimineerivad
- ◆ Hindamiskriteeriumid sellised, mis annavad võimaluse subjektiivselt mängida ning on põhjendamatud
- ◆ Tehnilised tingimused eelistavad põhjendamatult teatud kaupa, teenust
- ◆ Muude tingimustega manipuleerimine, nt tarneaeg
- ◆ Piiratud hankemenetluse põhjendamatult valik
- ◆ Hinnatakse tööde mahtu ja maksumust teadlikult valesti, et vältida hanketeate avaldamist riigihangete registris/rahvusvahelist hanget või nn siseinfo pakkuja eelistamise eesmärgil

Tavapärane viisakusavalldus ja kingitused

Kingituste vastuvõtmise temaatika on asutuse juhi korraldada ja öelda kas kingitused ei ole üldse lubatud või on lubatud teatud tingimustel ja väärtuses.

- ❖ Lubamatus võib olla vajalik, et kehtestada halvas olukorras riskide miinimumini viimine.
- ❖ Lubamise taas kaalumine võib päevakorda tulla kui olukord on normaliseerunud.
- ❖ Kingituste saamisest või pakkumisest tuleb teatada vastavalt kehtestatud korrale.
- ❖ Samuti tuleb mõelda sellele, kuidas asutus ise kingitusi teeb ja millal see on lubatud.

Tavapärane viisakusavaldus ja kingitused

Sobiks, kui:

- ◆ Tehakse asutusele kui organisatsioonile
- ◆ Antakse üle pidulikul sündmusel (objekti avamine, tähtpäev)
- ◆ Diplomaatiline viisakus
- ◆ On eetiline (ja on väheväärtuslik ese)
- ◆ Kõrvalseisjatele ei tundu kingituse andmine ebakohane – ei sea ohtu ametiisiku tegevust sõltumatu ja erapooletuna. Mis on kingituse tegija eesmärk?!

Politsei- ja Piirivalveamet

Kingitused

Keelatud vastu võtta:

- ♦ kingitusi soodustingimuste saamiseks.
- ♦ laenud, kindlustused, kunst, luksused, kinkekaardid, puhkusereisid, lennupiletid, spa paketid, raha, koju saadetavad kingitused, hangete ajal kingitused, teenuste vastuvõtmine (nt hasartmängud), kingitus, mida presenteeritakse alla turuhinna.
- ♦ kutsed, mis seotud sportmängu või kontserdiga.

Kutse välisriiki või teise piirkonda korral- lubatud, kui on ametialase seotusega aga mitte puhkus; kulutused andja jaoks on mõistlikud, mitte ebamõistlikult luksuslik. Kui tekivad kahtlused, siis kas loobuda või maksta ise. Kutsed peavad olema seotud etiketi ja tavapärase käitumisega.

Kingitused ja küsimused

Mis muudab kingi lubatavaks-

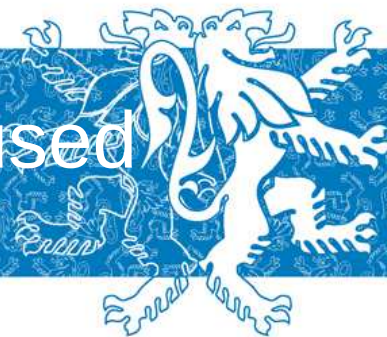
- ◆ Kas kingi muudab kingit otsust või annab võimaluse otsustamise muutmiseks?
- ◆ Kas see on tasu millegi eest või annab põhjuse selliseks arvamusel?
- ◆ Kas kingi saaja tunneb end edaspidi suhtlemisel kohustuslasena millegi ees?
- ◆ Kuidas see meedias tunduks?

Sellistele küsimustele vastates, saab kindlasti ka hinnata kingituse vastuvõtmise lubatavust.

Ei teeks paha kui lähetustel käimistel peaks aruandes olema eraldi rida küsimusega: kas lähetusel anti kingitusi? See aitab meeles pidada ja anda kingituse saamisest märku.

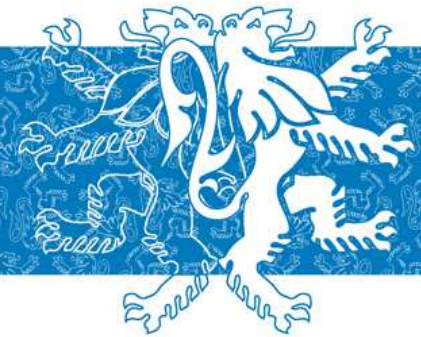
Sh kingitustega seoses kontrollküsimused

- ◆ Ema test (kas oled valmis oma emale selle kõik ära rääkima?)
- ◆ TV test (kas oled valmis, et seda olukorda kajastatakse meedias?)
- ◆ Turundustest (kas selline tegu toob organisatsioonile tunnustust?)
- ◆ Miks mulle antakse?
- ◆ Mis on selle motiiv?
- ◆ Kuidas see avalikkusele paistab, kui see ilmsiks tuleb?

Ohumärgid

- ❖ Klientidega väga head sidemed, lähedased suhted, koos ajaveetmised, ühised huvid, tegevused, hobid.
- ❖ Ühised lõunad kliendiga- kes maksab, kas ikka maksab ametnik ise?
- ❖ Klientide poolset toetust hobidega tegelemiseks, pereliikmetele kingitusteks.
- ❖ Tuttavate kaudu klientidelt tänuavaldused kingitustena.
- ❖ Reisid, majutused ja külastused- kas ikka ametnik maksab ise?

Kas ametniku tegevus on aus ja ka näib seda?

Ohumärgid

Järsku tekkinud head sidemed või pikaajalised sidemed kliendiga võivad teatud juhtudel viia ametniku ärakasutamiseni, millest ametnik esialgu ei pruugigi aru saada:

- ❖ kliendile kasuliku asutusesisese info küsimiseni,
- ❖ soodsate toimingute tegemiseni,
- ❖ tavapärasest kiirendatud korras asjade menetlemiseni,
- ❖ registris vajalike muudatuste tegemiseni,
- ❖ puuduliku kontrolli või üldse selle tegemata jätmiseni,
- ❖ soodsamate tingimuste saamiseni,
- ❖ lepingutes muudatuste tegemiseni,
- ❖ põhjendamata vastutulekute ja möönduste tegemiseni,
- ❖ ametnikule lisasissetuleku või soodustuste saamiseni,
- ...ja seega ametniku ebaausale teele minemiseni,
- ❖ asutuse usaldusväärsuse ja maine kahtluse alla seadmiseni,

Politsei- ja Piirivalveamet

Rikkumiste põhjused

Motiivid:

- 1) Omakasu - korruptiivne tulu altkäemaksu või toimingupiirangu rikkumisena
- 2) Mittevaraline motiiv –
 - ◆ nn usaldusväärne partner (teinud enne hanget esialgseid töid, hea taust, varem koostööd tehtud);
 - ◆ konkreetne kaup (automark, IT-seadmed);
 - ◆ oluline, et kiirelt saaks tööd tehtud;
- 3) Rumalus/teadmatus

Politsei- ja Piirivalveamet

Hinnangud – JAH või EI

- Tehnoülevaatuspunktis ülevaatus ostmine
- Juhiloa ostmine
- Hangete korraldamisel sugulase ettevõtte eelistamine
- Kirurgile ümbriku viimine eelisjärjekorras operatsioonile saamiseks
- Töö juurest asutuse vara koju viimine- nt ventilaator, kuvar, diivan, jne
- Ametisõitudeks mõeldud sõidukiga puhkuse ajal sõitmine
- Ametisõitudeks mõeldud kütusekaardiga kütuse soetamine abikaasa sõidukisse
- Asutuse vahenditega enda igapäevaste ostude tegemine
- Soovist saada kvaliteetset teenust, tellitakse töö pikaaegselt ja kogunud partnerilt, saades seejuures isiklikku kasu- puhkusereis, Spa külastus vms
- Väliskoolituse nime all puhkusel käimine
- Lähetusel käimine aga seda lepingupartneri kuludega
- Lapsele lasteaia koha saamine, tuleks vaid lasteaia juhataja kabinetis remont teha

???

Linnapea selgitus linnarahvale linna koosolekul:
„Olen omastanud linna raha 42 500 € ja samal
ajal toonud linna investeeringuid 2 000 000 € .
Kas ma olen Teile tulus linnapea?“

14. november 2014

Politsei- ja Piirivalveamet

Soovitused asutustele

- ◆ Võtta kasutusele riskide maandamiseks vajalikud meetmed
- ◆ Hinnata protseduurid, minimeerida riskid nii tööalased kui töötajatest tingitud- IT, seadmed, vastutuse jagamine jne
- ◆ Ennetustegevusele panustamine, vajadusel eraldi töötaja(te) tööle võtmine
- ◆ Selged asutuse põhiväärtused, käitumisreeglid ja nende viimine töötajatele
- ◆ Kõikide juhtide kaasamine ühiste väärtuste kandmisele
- ◆ Personali koolitamine ja selle järjepidevuse loomine

Korruptsiooni ennetamine

- ◆ Suurendada läbipaistvust;
- ◆ Parandada kontrolli – efektiivne sisuline kontroll tehingute ja otsuste üle;
- ◆ Rakendada avalikult ja jõulisemalt korruptsiooni taunivaid käitumismalle asutuste sees;
- ◆ Ennetada huvide konflikte läbi ametiisikute ettevõtluse piiramise;
- ◆ Viia sisse teenuste ja kaupade täieliku tarneaahela avalikkuse nõue;
- ◆ Rakendada ametiisiku isikliku vastutuse poliitikat;

Tegelemisega seotud positiivne tulemus

VÕIDAB

Austus ja maine

Usaldusväärsus

Töötaja

Hea töökeskkond

Aus ettevõtlus

Aus konkurents

Tarbija

Aus riik

Hoiab ära asutusel:

**tekkida võiva maine, varalise ja informatsiooni
lekkimisega seotud kahju, jne**

Politsei- ja Piirivalveamet

ROHKEM INFOT:

- ◆ <https://www.politsei.ee/et/nouanded/korruptsioon/index.dot>
- ◆ <http://www.korruptsioon.ee/>
- ◆ <http://www.transparency.ee/>
- ◆ <http://www.avalikteenistus.ee/>
- ◆ <https://www.kapo.ee/et/content/mis-korruptsioon.html>
- ◆ <https://www.youtube.com/watch?v=WI5eNZTsjJc>
- ◆ <https://www.youtube.com/watch?v=jZ9PJ-zbyvs>
- ◆ https://www.youtube.com/watch?v=jLQ_MSjns6w
- ◆ https://www.youtube.com/watch?v=cH_U0knmyHk
- ◆ https://www.youtube.com/watch?v=iMCi_E4xiTk

Korruptsioonivihje edastamine

Korruptsioonivihje edastamise võimalused:

- ♦ vihjemeil: korruptsioonivihje@politsei.ee
- ♦ vihjetelefoni automaatvastaja: **612 3657**
- ♦ postiaadress: **Tööstuse 52, Tallinn 10416**

TÄNAN!

Politsei- ja Piirivalveamet